

Олександр Васильович **ЧЕПЕЛЬ**

аспірант, Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7341-4599>

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРИВІЛЕЇВ СВІДКА

Інститут привілеїв свідка є однією з ознак відповідності України вимогам демократичної держави. Проте цей інститут все ще не позбавлено окремих недоліків. В ході проведеного дослідження запропоновано: розширити коло осіб, яких відносять до близьких родичів та членів сім'ї; встановити обов'язок участі захисника, коли йдеться про реалізацію прав малолітньої особи; передбачити застереження, відповідно до якого свідок зобов'язаний давати показання проти померлого близького родича чи члена сім'ї лише в разі необхідності реабілітації інших осіб; передбачити в Кодексі «асиметрію правил допустимості доказів».

Ключові слова: свідок, обов'язок свідка, права свідка, показання, захисник, привілеї

ВСТУП

Наявність у законодавстві особистих привілеїв свідків є однією з ознак відповідності України вимогам правової, демократичної держави. Шлях, який пройшла країна до визнання цього привілею, був досить тернистим, з огляду на те, що тривалий час над вітчизняним кримінальним процесом тяжіла спадщина радянської правової школи. Найбільш комплексно європейський підхід до привілеїв свідків отримав своє закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України 2012 р. Але, незважаючи на всі його позитивні сторони, інститут імунітету свідків все ще не позбавлено окремих проблем, які, на нашу думку, потребують негайного усунення.

МЕТА статті полягає в аналізі проблемних аспектів та визначенні шляхів вдосконалення привілеїв свідка.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. У дослідженні застосовано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

1. Згідно з ч. 3 ст. 66 КПК України свідок має право відмовитися давати показання стосовно себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що може стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення. До близьких родичів та членів сім'ї відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК України відносяться: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, зокрема особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [11]. Наведений законодавцем список не дає підстав довільного його тлумачення чи розширення. Водночас, на нашу думку, запропонований перелік не є повним, що не дає змогу повною мірою реалізувати на практиці особисті привілеї свідка.

Мета законодавчого регулювання кримінального процесу полягає в тому, щоб встановлені норми гармо-

нійно співвідносилися із загальноприйнятими в суспільстві моральними принципами, не створюючи особі під час виконання нею процесуальних обов'язків свідка непереборних моральних обмежень. Це означає, що вимоги КПК України мають бути узгоджені з цінностями, які поділяє сучасне українське суспільство. Виходячи з цього, вищенаведений список не повною мірою відповідає цінностям українського суспільства, яке характеризується міцними сімейними зв'язками, навіть між далекими родичами (двоюридними братами, двоюридними сестрами, дядьками, тітками, свояками тощо). Ми погоджуємося з позицією І.С. Ганенко, що ступінь споріднення із зазначеними особами є достатньо міцним, щоб вважати такі відносини близькими родинними стосунками з погляду кримінальної процесуальної діяльності. Незважаючи на той факт, що перераховані особи належать до бічної лінії споріднення, близькість стосунків між ними не може залишатись поза увагою вітчизняного законодавця. Погляд на цю проблематику крізь призму гуманізації кримінального процесу актуалізує питання включення перерахованих осіб до змісту ст. 3 КПК. Такий крок є правильним та сприятиме збереженню родинних стосунків між близькими родичами та членами сім'ї [8, с. 116]. Особливо варто наголосити на міцному зв'язку, притаманному українцям між найближчими свояками. Відносини свояків, хоча й не є родинними в юридичному сенсі, але вони, безумовно, безпосередньо впливають на атмосферу подружніх та родинних відносин. Особливий зв'язок між свояками підкреслюється тією підтримкою та довірою, які проявляються між ними. В Україні прийнято приділяти особливу увагу не тільки близьким, а й далеким родичам, шляхом придбання на їх ім'я або дарування їм рухомого та/або нерухомого майна тощо. Сюди варто віднести і такий вид фаворитизму, як «кумівство», який по суті характеризується тим, що родич, який багато чого досяг у житті, намагається допомогти в силу свого становища тим родичам, які досягли меншого. Так, приязні відносини можуть бути надовго зіпсовані, якщо змушувати свояків свідчити один проти одного. Наша позиція опережковано підтверджується і самим законодавцем, який на основі медико-біологічних та морально-етичних міркувань, пов'язаних як з турботою про здорове потомство подружжя, так і з природним неприйняттям сучасним українським суспільством кровозміщення, забороняє родичам, зокрема й далеким, вступати між собою

у шлюб. Так, згідно зі Сімейним кодексом (СК) України у шлюбі між собою не можуть перебувати: неповно рідні брати і сестри, які мають спільну матір або спільного батька; двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця (ст. 26 СК України). Так, визнаючи біологічний зв'язок, законодавець відмовляє зазначеним особам у визнанні юридичного зв'язку. Тому ми вважаємо, що гармонійний розвиток українського суспільства та недоторканність сімейних зв'язків, гарантована ст. 63 Конституції України, має поширюватись і на найближчих родичів, до яких слід віднести батьків, рідних братів, сестер чоловіка та дружини тощо. Отже, пропонується розширити коло осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК України, віднісши до них: 1) всіх інших родичів по бічній лінії споріднення: дітей рідних братів та сестер; двоюрідних братів та сестер; рідних братів та сестер батьків; 2) батьків, рідних братів, сестер чоловіка та дружини.

2. Дискусійним у науковій літературі залишається питання, присвячене тому, чи має свідок право відмовитися давати показання стосовно померлих близьких родичів та членів своєї сім'ї. Є дві крайні позиції стосовно зазначеного питання: ті, хто зберігають за свідком це право, і ті, хто виступає за його відсутність. А.А. Страшок зазначає, що певні моральні почуття, повага до честі близького родича, відчуття особистої прив'язаності та віри в його добре ім'я не помирають і не зникають разом з ним. До того ж наслідки давання таких показань можуть гіпотетично вплинути як на особу, яка їх даватиме, так і на інших членів сім'ї (наприклад, дітей, батьків) та негативно позначитись на їх долі, подальшому житті [14, с. 72]. Зважаючи на це, автор приходить до висновку про сумнівність позиції тих, хто вважає, що право відмовитися давати показання не повинно належати свідку, якщо особа, що знаходиться зі свідком у родинних чи сімейних стосунках помер. Протилежної позиції дотримуються І.С. Ганенко, О.А. Зайцев, С.П. Щерба та ін. Так, І.С. Ганенко зазначає, що моральні аспекти, які покладено в основу інституту імунітету свідка від викриття близьких родичів та членів сім'ї переслідують головну мету – це збереження сталих та нормальних відносин в родині. Ці відносини можуть піддаватись негативному впливу внаслідок участі одного з представників родини у кримінальному провадженні та надання свідчень правоохоронним органам стосовно іншого родича, внаслідок чого останній змушений проти його волі залучатись до кримінального провадження або у якості свідка, або навіть у статусі підозрюваного/обвинуваченого. Звісно, такий стан речей негарно вплине на стосунки між родичами та близькими людьми в окремій сім'ї. Однак погіршення таких відносин не матиме наслідків, якщо свідчення надаються стосовно родича або члена сім'ї, який помер під час кримінального провадження, оскільки він апріорі не може бути учасником кримінального провадження, а поготів мати процесуальний статус підозрюваного або обвинуваченого з відповідними наслідками цього [9, с. 142-143]. На нашу думку, водночас зі смертю близького родича або члена сім'ї право свідка відмовитись від давання показань має бути якщо не скасовано, то обмежено. Слід було б зробити застереження, що свідок зобов'язаний давати показання проти померлого близького родича чи члена сім'ї лише тоді, якщо це буде

необхідно для реабілітації інших осіб. Свідок не має права приховувати показання, які можуть мати вирішальне значення для розслідування та забезпечення досягнення цілей кримінального судочинства, особливо тоді, коли інші особи зазнали незаслужених звинувачень, і їх усунення безпосередньо залежить від показань, даних навіть на шкоду померлій особі. Лише так можливе дотримання балансу між публічним та приватним інтересами.

3. Наступна проблема привілеїв свідків пов'язана з допитом малолітніх свідків. Згідно зі ст. 31 Цивільного кодексу України фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років є малолітньою особою. Аналогічна позиція дублюється в п. 11 ч. 1 ст. 3 КПК України, відповідно до якої малолітньою особою є дитина до досягнення нею чотирнадцяти років [11]. Проблема полягає в тому, що малолітні особи за своїм розвитком (розумовим та духовним) часто нездатні усвідомити важливість ст. 63 Конституції України. Не дарма ж законодавець у ч. 2 ст. 226 КПК України зазначає, що особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання [11]. Що слід робити в такій ситуації з правом малолітнього свідка – відмовитися давати показання на себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що може стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення? У наукових дискусіях, присвячених допити, часто порушується питання про те, чи варто взагалі проводити допит окремих категорій осіб. Один з аргументів на користь відмови від проведення допитів полягає в тому, що вони, навіть будучи поінформованими про своє право відмовитися давати показання на себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, не зможуть його реалізувати, оскільки не розуміють важливості цього права. Насамперед йдеться про малолітнього свідка, який не зможе усвідомлено відповісти на запитання: чи хоче він відмовитися від давання показань? Задавати подібне питання законному представнику малолітнього також неприпустимо, оскільки він може у відповіді поставити свої інтереси вище інтересів особи, яку він представляє. На наш погляд, питання про звільнення малолітньої особи від допиту є неприпустимим, ні з юридичного, ні з практичного боку. Ч. 2 ст. 65 КПК України передбачає вичерпне коло осіб та підстав, за яких особи не можуть бути допитані в якості свідків. Малолітні особи, як і неповнолітні особи, у цьому списку відсутні. Нагадаємо, що законодавець застосовуючи категорію «неповнолітні особи» включає до неї малолітніх осіб, а також дітей у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (п. 12 ч. 1 ст. 3 КПК України). Так, малолітня особа в рамках вітчизняного кримінального процесу допускається в якості свідка, а законодавець розраховує на її показання задля досягнення цілей та завдань кримінального провадження.

Той факт, що малолітні не мають повної процесуальної самостійності, не повинен сприйматися як привід для обмеження їхніх прав та законних інтересів. Відповідно до ст. 10 КПК України будь-які обмеження у процесуальних правах забороняються. Водночас певні категорії осіб, до яких віднесені неповнолітні під час

кримінального провадження користуються додатковими гарантіями [11]. Так, за наявності конфлікту інтересів, наприклад, у разі виникнення питання про застосування свідком права відмовитись від давання показань на близьких родичів та членів своєї сім'ї, рішення, на нашу думку, має приймати не законний представник малолітнього, як це відбувається нині, а адвокат-захисник.

Вилучення малолітніх свідків із процесу доказування на підставі їх неспроможності самостійно відмовитися від давання показань є несправедливим стосовно як підозрюваного, обвинуваченого, так і самих малолітніх свідків. Вилучення позбавляє малолітніх свідків можливості висловити свою думку та відстояти свої інтереси у рамках досудового розслідування та судового розгляду провадження. Такий свідок, можливо, володіє інформацією, яка виправдовує підозрюваного, пом'якшує відповідальність обвинуваченого тощо. Крім того, вилучення малолітніх з кола свідків не відповідає духу ст. 63 Конституції України. Все вищевикладене наголошує на необхідності дотримання балансу між захистом малолітніх свідків та забезпеченням справедливості в судочинстві. КПК України зобов'язаний містити процедури, які враховуватимуть особливості малолітніх учасників кримінального процесу, забезпечуватимуть їх захист, зберігаючи водночас право малолітніх на відмову від давання показань на себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї. В ідеалі законодавство та судова практика повинні спиратися на механізми, що дають змогу вирішувати конфлікти інтересів з урахуванням законних прав та інтересів усіх сторін.

Пропозиція не допускати до давання показань в якості свідків малолітніх осіб, які не розуміють через свій вік значення права, не давати показання на себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, є надмірним спрощенням. Воно зводиться до усунення малолітнього свідка з кримінального процесу як джерела проблеми, що не враховує законних інтересів усіх його учасників. Втім, неможна не погодитися з тим, що надання законному представнику права реалізації аналізованого привілею ставить зазначену реалізацію в пряму залежність від інтересів законного представника. Точніше кажучи, проблеми почнуться тоді, коли законного представника буде поставлено перед необхідністю обирати між своїм інтересом та інтересом особи, яку він представляє. Навряд чи ці колізії можуть бути справедливо вирішено шляхом простого вилучення малолітніх з кола можливих свідків. Найімовірніше, потрібно шукати таке рішення, яке б дало змогу забезпечити, по-перше, охорону прав такої вразливої категорії осіб, як малолітні, по-друге, – охорону сімейних відносин, якій, зокрема, слугуватиме і право відмовитись від давання показань проти близького родича, а по-третє, – охорону суспільного інтересу в кримінальному процесі. Вихід з цієї ситуації вбачається в обов'язковій участі захисника у кримінальному провадженні в усіх випадках, коли йдеться про реалізацію прав малолітньої особи. Для цього необхідно доповнити ч. 2 ст. 52 КПК України п. 10 такого змісту:

«10) стосовно малолітніх осіб, які внаслідок віку нездатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення факту малоліття».

4. Основна гарантія дотримання привілеїв свідків з боку державних органів, задіяних у кримінальному провадженні, полягає в тому, що нероз'яснення особі, вик-

ликаний на допит, її права на відмову від давання показань тягне за собою визнання отриманих показань такими, що отримані з порушенням закону, що має наслідком недопустимість їх застосування як засобів доказування. Згідно з п. 20 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 01.11.1996 р. № 9 пропонуючи підсудному дати пояснення з пред'явленого обвинувачення та відомих йому обставин справи, суд має одночасно роз'яснити йому, а також його дружині чи близькому родичу зміст ст. 63 Конституції. Якщо під час проведення дзнання чи попереднього слідства підозрюваному, обвинуваченому, його дружині чи близькому родичу цього не роз'яснено, показання зазначених осіб повинні визнаватися судом одержаними з порушенням закону, що має наслідком недопустимість їх застосування як засобів доказування [12]. Чи означає це, що показання, отримані з порушенням ст. 63 Конституції України, не може бути застосовано і в якості доказів захисту? У доктрині кримінального процесу допустимість застосування з метою захисту обвинуваченого доказів, які за мотивами порушення процесуального закону визнано неприпустимими в якості доказів звинувачення, отримала назву «асиметрії правил про допустимість доказів».

У науковій літературі проблематика «асиметрії правил про допустимість доказів» має як своїх прихильників, так і противників. Наводиться досить багато аргументів як за, так і проти «асиметрії». Наголошується, що КПК України ухвалено з урахуванням європейського досвіду, який несе в собі комплексні демократичні посили, не лише декларує, а й закріплює рівність сторін кримінального процесу, тому тенденція у бік «асиметрії» у вітчизняному кримінальному процесі є неприйнятною. Стосовно практики застосування норм КПК України, то стає очевидним, що повна рівність прав обвинуваченого та потерпілого можлива лише в ідеальному обвинувальному процесі, коли держава виконує лише функцію арбітра, не беручи участі у змаганні сторін. Навряд чи в публічному змагальному кримінальному процесі можна говорити про повну рівність прав обвинуваченого та потерпілого. Права й законні інтереси потерпілого захищаються державними органами кримінального переслідування, які мають домінуюче право та можливості збирати докази під час досудового розслідування, зокрема за допомогою заходів примусу. Права сторони захисту стосовно збору доказів вкрай обмежені. Тому наявність таких привілеїв, як право не давати показання проти себе самого, презумпція невинності, асиметрія у правилах про допустимість доказів тощо можуть компенсувати нерівність прав та можливостей сторони захисту та обвинувачення [2, с. 23]. Стосовно вітчизняного законодавства, то воно, на нашу думку, декларує «асиметричне» тлумачення наслідків порушень норм на користь захисту. Так, згідно з ч. 3 ст. 62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях [10]. Підкреслимо, що в Основному Законі йдеться суто про обвинувачення – твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України (п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК України). Відштовхуючись

від протилежного, у тлумаченні зазначеної конституційної норми, приходимо до висновку про те, що показання, які не підтримують обвинувачення, але отримані з порушенням ст. 63 Конституції України, може бути застосовано в якості доказів захисту. Ні Конституція України, ні КПК України не ставлять собі за мету приховування доказів, які виправдовують обвинуваченого. Так, вони підлягають дослідженню, а не виключенню. Водночас, в оцінюванні отриманих показань варто завжди звертати увагу на те, що нероз'яснення викликаній на допит особі її права відмовитись від давання показань може легко спонукати її для вигоди підозрюваного, обвинуваченого дати неправдиві показання.

Виходячи з усього вищевказаного, вважаємо за необхідне запровадити «асиметрію правил допустимості доказів» у кримінальне процесуальне законодавство України. Перш ніж це буде зроблено, з метою забезпечення однакового розуміння та правильного застосування концепції «асиметрії доказів» питання повинно бути вирішене на рівні прийняття Пленумом Верховного Суду роз'яснень рекомендаційного характеру. Нагадаємо, що згідно п. 10-2 ч. 2 ст. 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Пленум Верховного Суду за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства у вирішенні судових справ [13]. Відзначимо, що на

сьогодні Єдиний державний реєстр судових рішень містить достатню кількість рішень, на основі аналізу і узагальнення яких Пленумом Верховного Суду зможе вирішити окреслене питання.

ВИСНОВКИ

Дослідивши проблематику привілеїв свідка запропоновано такі зміни до чинного кримінального процесуального законодавства, направлені на її подолання:

1. Розширити коло осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК України, віднісши до них: 1) всіх інших родичів по бічній лінії споріднення: дітей рідних братів та сестер; двоюрідних братів та сестер; рідних братів та сестер батьків; 2) батьків, рідних братів, сестер чоловіка та дружини.

2. Внести до КПК України застереження, що свідок зобов'язаний давати показання проти померлого близького родича чи члена сім'ї лише у разі, якщо це буде необхідно для реабілітації інших осіб.

3. Доповнити ч. 2 ст. 52 КПК України п. 10 такого змісту: «10) стосовно малолітніх осіб, які внаслідок віку нездатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення факту малоліття».

4. Запровадити «асиметрію правил допустимості доказів» у кримінальне процесуальне законодавство України.

Список використаних джерел

1. Боднарчук О.В., Габрелян А.Ю. Розвиток системи страхування банківських вкладів України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 6. С. 50 – 55.
2. Верещагіна М.А. Асимметрия правил о допустимости доказательств. *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право*. 2007. № 28. С. 22-24.
3. Габрелян А.Ю. Проституція в сучасних українських реаліях. Новий погляд на проблему. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 12. С. 28-32.
4. Габрелян А.Ю. Доцільність легалізації проституції в Україні: аргументи «за». *Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць*. 2018. Випуск 2(8). С. 135-143.
5. Габрелян А.Ю. Недоліки законопроекту № 3139. *Верховенство Права*. 2020. № 1. С. 36-43.
6. Габрелян А.Ю. Правові аспекти віднесення секс-праці (проституції) до легальних видів економічної діяльності. *Європейські перспективи*, 2020. № 1. С. 45-50.
7. Габрелян А.Ю. Об'єкт правопорушення передбаченого ст. 181-1 КУпАП. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*, 2020. № 3 (13). С. 27 – 33.
8. Ганенко І.С. До питання імунітету близьких родичів та членів сім'ї підозрюваного (обвинуваченого). *Наше право*, 2019. № 3. С. 111-117.
9. Ганенко І.С. Імунітети у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Кривий Ріг. 2020. 199 с.
10. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.
12. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 31. Ст. 545.
14. Страшок А.А. Процесуальне становище суб'єктів кримінального процесу, які здійснюють функцію сприяння кримінальному провадженню: дис. ... доктор філософії з права: 081. Харків, 2022. 275 с.
15. Чепель О.В., Габрелян А.Ю. Показання свідка в кримінальному процесі: поняття, зміст, вимоги. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 451-458.

References

1. Bodnarchuk O.V., Habrelian A.Y. Development of the insurance system of bank deposits of Ukraine. *Economics. Finances. Law*. 2023. No. 6. pp. 50-55. (in Ukrainian).
2. Vereshchagina M.A. Asymmetry of rules on the admissibility of evidence. *Bulletin of the South Ural State University. Series: Law*. 2007. No. 28. pp. 22-24. (in Russian).
3. Habrelian A.Y. Prostitution in modern Ukrainian realities. A new look at the problem. *Economics. Finances. Law*. 2016. No. 12. pp. 28-32. (in Ukrainian).
4. Habrelian A.Y. Feasibility of legalizing prostitution in Ukraine: arguments «for». *Modern issues of economics and law: coll. of science works*. 2018. Issue 2(8). pp. 135-143. (in Ukrainian).

5. Hablelian A.Y. Disadvantages of draft law No. 3139. *Rule of Law*. 2020. No. 1. pp. 36-43. (in Ukrainian).
6. Hablelian A.Y. Legal aspects of classifying sex work (prostitution) as a legal type of economic activity. *European perspectives*. 2020. No. 1. pp. 45-50. (in Ukrainian).
7. Hablelian A.Y. The object of the offense provided for in Art. 181-1 of the Labor Code of Ukraine. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2020. No. 3 (13). pp. 27-33. (in Ukrainian).
8. Hanenko I.S. On the issue of immunity of close relatives and family members of the suspect (accused). *Our right*. 2019. No. 3. pp. 111-117. (in Ukrainian).
9. Hanenko I.S. Immunities in the criminal process of Ukraine: diss. ... PhD in legal sciences: 12.00.09. Kryvyi Rih. 2020. 199 p. (in Ukrainian).
10. Constitution of Ukraine dated June 28, 1996. No. 254k/96-VR. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1996. No. 30. Art. 141. (in Ukrainian).
11. Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*. 2013. No. 9-10. No. 11-12. No. 13. Art. 88 (in Ukrainian).
12. On the application of the Constitution of Ukraine in the administration of justice: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated November 1, 1996 No. 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text> (in Ukrainian).
13. On the judicial system and the status of judges: Law of Ukraine dated June 2, 2016 No. 1402-VIII. *Information of the Verkhovna Rada (VVR)*. 2016. No. 31. Art. 545 (in Ukrainian).
14. Strashok A.A. Procedural position of the subjects of the criminal process who perform the function of facilitating criminal proceedings: PhD in legal sciences: 081. Kharkiv. 2022. 275 p. (in Ukrainian).
15. Chepel O.V., Hablelian A.Y. Testimony of a witness in a criminal trial: concept, content, requirements. *Analytical and comparative jurisprudence*. 2023. No. 4. pp. 451-458. (in Ukrainian).

Oleksandr CHEPEL

postgraduate student, State Tax University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7341-4599>

WAYS TO IMPROVE WITNESS PRIVILEGES

The obligation of a witness to give truthful testimony during the pre-trial investigation and trial is subject to a number of exceptions set forth in the CPC of Ukraine. These exceptions are the right of a certain category of witnesses to refuse to testify in situations expressly provided for by law, and they are an integral part of the «witness privilege», which means both the release of a witness from the obligation to testify and the release of a person from the procedural status of a witness. The existence of personal witness privileges in the legislation is one of the signs of Ukraine's compliance with the requirements of a legal, democratic state. However, despite all its positive aspects, the institute of witness privileges and immunities is still not free from certain drawbacks.

The purpose of the paper is to analyze the problematic aspects and identify the ways to improve witness privileges.

In the course of the study, we proposed to: 1) to expand the circle of persons referred to in clause 1, part 1, art. 3 of the CPC of Ukraine, including: all other relatives by the lateral line of kinship children of siblings; cousins; siblings of parents; parents, siblings of husband and wife; 2) to make a reservation in the CPC of Ukraine that a witness is obliged to testify against a deceased close relative or family member only if it is necessary for the rehabilitation of other persons; 3) to provide for mandatory participation of a defense counsel in criminal proceedings in all cases where the rights of a minor are concerned. To do this, it is necessary to supplement Part 2 of Article 52 of the CPC of Ukraine with paragraph 10 as follows: «with regard to minors who, due to their age, are unable to fully exercise their rights, from the moment the fact of minority is established»; 4) to introduce «asymmetry of the rules of admissibility of evidence» into the criminal procedure legislation of Ukraine.

Currently, there are still some issues in Ukraine regarding the normative delineation of the circle of family members who enjoy witness privileges, and there is also a need to improve guarantees for the realization of privileges for minors.

Keywords: witness, duty of a witness, rights of a witness, testimony, defense counsel, privileges